

Rijnmond als een van de nieuwe uitvalsbases voor duurzame energie- en voedselproductie op de Noordzee

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag [MRDH] heeft de transformatie naar een duurzame regio plechtig op de agenda gezet door de Amerikaanse duurzaamheidsgoeroe Jeremy Rifkin De opdracht te geven een *road map tot the next economy* voor deze contreien uit te stippelen. Dat onderzoek is nu af en voor en achter de schermen gaat de spa inmiddels de grond in. Een en ander betreft voornamelijk de productie van windmolens voor energievoorziening op de Noordzee. De volgende stap om biomassa uit de Noordzee - van algen en zeewier tot en met kweektong - in zetten voor energie- én voedselproductie lijkt veelbelovend maar heeft nog de nodige voeten in aarde en verkeert daardoor nu nog in een experimentele fase. Hoe beide fasen in de kustelijke verduurzamingstransitie ruimtelijk zouden moeten uitpakken blijft in de huidige discussie al helemaal onbesproken. Hier een poging de lijnen verder door te trekken.

=Windmolenbouw

Eind juli werd een begin gemaakt met de aanleg van een *Offshore Center*, het een nieuw fors bemeten haventerrein op Tweede Maasvlakte, bedoeld voor windmolenbouwers en ontmantelaars van overbodig wordende gas- en olieplatforms [1]. Daarmee lijkt ook in de Rotterdamse haven het startsein gegeven te zijn voor de omslag van fossiele naar duurzame energiewinning. Achter de schermen bij Shell beweegt er inmiddels ook het nodige. Men gaat daar minder op zoek naar nieuwe gas en olie en beperkt zich meer en meer tot de chemische verwerking ervan [2]. Daarnaast wordt de oliegiant op het windmolenfront ook steeds actiever. Met het ontstaan van een bouwplaats voor windmolens heeft het Rotterdamse havenbedrijf een groots visioen gekregen van een broodnodige *boost* in de regionale werkgelegenheid in een nieuwe maakindustrie. Het is echter de vraag hoe lang die boost zal aanhouden nadat het gros van de benodigde molens geplaatst zijn en de hele operatie vooral een kwestie van onderhoud en vervanging wordt.

=Ook duurzaam voedsel uit de zee

Maar de duurzaamheidstransitie aan onze kust en zijn directe achterland zou natuurlijk niet in de bouw van windmolens mogen blijven steken. En evenmin blijven steken in energievoorziening, maar zich ook moeten richten op de broodnodige transformatie van de voedselproductie - bijna nergens zo ernstig ontaard als in de Nederlandse intensieve veehouderij. Hier kunnen energie- en

voedselwende en klimaatverandering zich ontpoppen als twee kanten van dezelfde medaille. De effecten van die verandering (zeespiegelstijging, verzilting, grotere fluctuaties in de afvoer van rivierwater) nopen tot nieuwe productievormen en -methoden en dwingen ons tegelijkertijd om in en om de dichtbevolkte Randstad de dynamiek van het water meer ruimte te geven. Daarvoor zullen delen van de stedelijke bebouwing in deze waterstaatkundig uiterst kwetsbare contreien op termijn moeten wijken, om te beginnen in de Zuidvleugel van de Randstad - daar ontmoeten immers de stijgende zeespiegel de steeds grilliger afvoer van de grote rivieren van de delta elkaar. Maar wees gerust: bij dit alles het is hier niet louter kommer en kwel. De klimaatverandering biedt ook de mogelijkheid voor de ontwikkeling van zoute en brakke teelten. Dat zou ook een prima aanleiding kunnen vormen om stapsgewijs te kappen met de verziekte en volledig achterhaalde intensieve veehouderij in de steeds verder weg zakkende en verziltende veengronden in het westen des lands. Zo snijdt het mes aan meerdere kanten.

=Buiten- en binnendijks

Aan meerdere kanten snijden - Dat geldt ook voor de plaats waar de brakke en zilte teelten tot wasdom kunnen komen: zowel op zee als in de aan verdere verzilting onderhevige kustgewesten. De zee biedt daarbij het voordeel dat daar nu al ervaring gedaan kan worden met zaaien en oogsten terwijl op het land pas na een moeizaam transformatieproces op grotere schaal ruimte kan komen voor brakke en zilte teelten. Zilte landbouw op volle zee kan bovendien beduidend hogere voedingswaarden – eiwitten en mineralen - opleveren dan aan en op land, zo blijkt uit experimenten met zeewierbouw op volle zee [3]. Bij de zilte landbouw op volle zee zou ook een rol weggelegd kunnen zijn voor zeehavens als die aan de Rijnmond als offshore thuisbases. Hoe dan ook, op termijn lijkt het zilte nat als duurzame leverancier van zowel energie in de vorm van de nodige biomassa als van voedsel een steeds serieuzere optie te kunnen worden, van algen en zeewier tot en met kweektong [4], zowel buiten- als binnendijks.

=Fasering

Als we de balans van de mogelijke ruimtelijke effecten van deze ontwikkelingen opmaken komen we tot een volgende fasering. Het komende anderhalve decennium staat natuurlijk allereerst het verder uitrollen van de windenergie in en om de Noordzee centraal. Maar simultaan moeten benen gemaakt worden om verder te onderzoeken hoe de experimenten op het gebied van duurzame buiten- en binnendijkse zilte energie- en voedselproductie om te zetten in economisch haalbare uitvoeringsmodellen, een en ander en passant gepaard gaande met het terugdringen van de intensieve veehouderij. In diezelfde periode moet er ook al ruimtelijk het nodige voorgesorteerd worden om de dynamiek van het water meer ruimte te kunnen geven. Dat kan allereerst door in ieder geval niet meer bij te bouwen in waterstaatkundig preciaire gebieden in het lage westen des lands en het gebied van de grote rivieren en op zoek te gaan naar verstedelijking in kustgebieden waar het directe achterland waterstaatkundig minder kwetsbaar is. Te denken valt daarbij aan het noorden des lands en aanpalend Noordwest Duitsland op de as Eemshaven/Groningen/Assen > < Bremen/Bremerhaven/Oldenburg. Na 2030/2035 zou afhankelijk van opgedane bevindingen en ontwikkelingen op technologisch en hydrologisch vlak een en ander volop in uitvoering kunnen komen. Maar voor het zover is, moeten er nog heel wat heel wat heilige huisjes en weerbarstige groepsbelangen sneuvelen. Het nog steeds zo heilige huisje van het economische en planologische primaat van de Randstad bijvoorbeeld, of het snoeiharde deelbelang van de intensieve veehouderij.

Noten

[1] Leon van Heel, ***Uitbreiding haven van start*** In: *Algemeen dagblad* 25 juli 2017

[2] ***Shell leunt steeds minder op olie- en gaswinning*** In: *Financieel Dagblad* 26 juli 2017

[3] Over ervaringen hiermee bij o.m. de Noordzeeboerderij Scheveningen zie: Emiel Hakkenes, ***Waarom zeewierteelt de toekomst heeft*** In: *Trouw* 5 mei 2017 <https://www.trouw.nl/groen/waarom-zeewierteelt-de-toekomst-heeft~a99074ab/> en <https://www.voordewereldvanmorgen.nl/duurzame-blogs/dit-is-waarom-zeewier-de-toekomst-heeft>

[4] Zie informatie over de het project van Stichting De Zeeuwse tong om duurzaam binnendijks tong te kweken in kweekvijvers bij Colijnsplaat op Noord Beveland: <http://www.wur.nl/nl/show/Verrassende-doorbraak-in-de-kweek-van-Zeeuwse-Tong.htm> en <http://www.omroepzeeland.nl/nieuws/72133/Proefproject-Zeeuwse-Tong-voortgezet>